

Till

jamtland@lansstyrelsen.se

Förslag till beslut för bildande av naturreservatet Vålådalen Åre kommun, Jämtlands län. Dnr: 511-7701-2022

Svenska Fjällklubben, liksom den regionala klubben Jämtlandssektionen, nedan tillsammans kallade Fjällklubben, har tagit del av det remitterade förslaget och lämnar följande gemensamma kommentarer.

Sammanfattning

Fjällklubben har tagit del av det remissvar som Naturskyddsföreningen i Jämtland-Härjedalen lämnat och instämmer helt i den sammanfattning som där finns. Svenska Fjällklubben vilar på tre ben; Fjällmiljö – Fjällkunskap – Fjällupplevelser och samtliga dessa områden har en tydlig koppling till Vålådalen, långt före naturreservatsbildningen 1988. Vi vill betona naturreservatets mycket höga naturvärden samt den centrala position området har, tillsammans med det större området som var aktuellt för nationalparksbildningen för något år sedan, för det rörliga friluftslivet i Sverige.

Fokus för Vålådalens naturreservat måste vara att bevara biologisk mångfald, de gamla orörda skogarna där yngre skogar ska få åldras utan ingrepp såsom t ex naturvårdsbränning, de unika glacialfluviala formerna samt myr- och ängskomplex med tidig betesprägel. Friluftslivet måste underordna sig detta och kanalisering i olika zoner är därmed lämpligt, där det i vissa delar inte bör göras anordningar för en växande turism.

Att "samexistens med renskötsel" står som ett syfte menar vi inte kan vara en syftesdel i ett naturreservat skyddat enligt Miljöbalken. Renskötseln har sin grund i annan lagstiftning, som är så stark i sig, så det bör därför exkluderas ur syftesbeskrivningen. Fjällklubben, med snart 100 år av verksamhet, har hela tiden sett det som självklart att renskötsel och friluftsliv kan samverka. I de fall rennäringen trängs av ett expanderande friluftsliv måste detta styras och kanaliseras undan från utpekade störningskänsliga områden.

Fjällklubben ser med oro på den snabba utvecklingen av cykling i fjällterräng. Det finns olika uppfattningar om slitage från cykel kontra vandring men detta får inte tas till intäkt att låta cyklingen expandera utan förebyggande reglering. Vi föreslår att cykling på led eller i terräng ska vara förbjudet väster om leden mellan Stensdalsstugan och Vålåstugan för att på så sätt inte låta hela västra Jämtlandsfjällen bli ett sammanvuxet cyklingsområde.

Då snöskoterkörning inte är en del av allemansrätten föreslår vi att en reglermekanism bör finnas i reservatsbestämmelserna så att trafik på statliga leder kan avlysas av andra skäl än snöbrist.

Upphävande och nybildande av Vålådalens naturreservat

Naturreservat kan endast upphävas om det finns synnerliga skäl. Länsstyrelsen har inte motiverat varför reservatet från 1988 upphävs och sedan nybildas. I det befintliga reservatet finns i ändamålet möjligheten till kanalisering och styrning av friluftslivet samt tydliga bevarandemål. Det kan tyckas som en petitesse, men vi menar att ett upphävande av ett av landets värdefullaste naturreservat måste motiveras och tydliggöras. Det handlar om respekt för naturreservatsinstrumentet.

Specifika kommentarer gällande syftet

Vi kommenterar några av punkterna i den punktlista som finns under syftet med reservatet enligt nedan:

Syftet ska uppnås och tillgodoses genom att:

- *fjäll samt huvuddelen av skogen, myrarna, ängarna, sjöarna och vattendragen får utvecklas fritt under inverkan av bete utfört av tamboskap, främst renar, samt vilda djur*

Kommentar: Reservatet innehåller drygt 16 000 ha produktiv skogsmark. Den absolut största delen av denna skog är barrskog av naturskogskaraktär, delar av skogarna är klassade i högsta skyddsklass i den nationella urskogsinventeringen. Formuleringen bör ändras så till vida att det inte kan råda någon tvekan om att alla skogar och all myrmark – inte bara huvuddelen – ska få utvecklas fritt utan så kallade skötselåtgärder som naturvårdsbränning eller omgrävning av bäckfåror genom myrmark.

Vidare är det inte rimligt att uppnående av syftet med ett reservat kopplas till en näringsverksamhet, bete av renar, vilket inte under några förutsättningar kan genomföras i myndighetsregi. Det gör att uppnående av syftet kopplas till ett privat näringslivs ekonomi.

- *de delar av skogsmarken som är präglade av brand ska genom naturvårdsbränning eller kontrollerad spontan brand tillåtas brinna med jämna mellanrum,*

Kommentar: Spontan brand är en del av den fjällnära skogens dynamik, i princip all tallmark i reservatet har varit utsatt för brand. Naturvårdsbränning är en aktivitet som kan ha sin funktion i skogsområden där brandflyget varit effektivt i decennier och förhindrat brand att uppkomma. I Vålådalens naturskogar bör definitivt inga arrangerade bränder tillåtas, däremot bör släckningsplaner finnas för att kunna hantera vildbränder på ett naturvårdsmässigt optimalt sätt.

- *åtgärder vidtas för att friluftslivsaktiviteter och rekreation ska kunna bedrivas, detta genom anordningar och god information i syfte att tillgängliggöra och kanalisera besökare. Därigenom uppnås en långsiktig samexistens mellan biologisk mångfald, friluftslivsaktiviteter, upplevelser och renskötsel.*

Kommentar: Det är viktigt att det klargöres att det här handlar om ”enkla” anläggningar som inte inverkar på upplevelsen av den storslagna naturen. Det bör också vara tydligt att detta enbart gäller i de zoner som klarar det besökstryck som en anläggning leder till.

Specifika kommentarer gällande skälen för beslutet

Vi kommenterar några av punkterna i den punktlista som finns under skälen för beslutet enligt nedan:

- *ett vidsträckt, betespräglat och mycket varierat fjäll- och skogslandskap, med vattendrag, sjöar och våtmarker, delvis kalkrika, väsentligen med karaktär av orördhet och ostördhet*

Kommentar: Begreppet "betespräglat landskap" är en sen företeelse i fjällens naturvårsvokabulär. Det är sant att de låg- och mellanalpina delarna i svenska fjällkedjan till stora delar har sin vegetationssammansättning på grund av renbete. Det är däremot inte relevant att betrakta skogslandskapet i Vålådalen, eller den fjällnära barrskogen i övrigt, som betespräglad. Det är ett genomgångsland där lav betas av ren, medan den skogliga dynamiken och dess artsammansättning är en effekt av mycket lång ostörd utveckling – inklusive bete av älg. Dock är inte älgbetet i naturskogar av den karaktären att skogen bör betraktas som "betespräglad".

- *geologiska formationer som rullstensåsar, dödisgropar, grusterasser, pyramidformationer, erosionsbranter och åslandskap bildade under den senaste istiden, samt kanjoner, dörrar (U-formade dalgångar), källor och källsjöar,*

Kommentar: Det som här benämns som "geologiska formationer" bör istället benämnas "unika glacialfluviala lämningar". Den bild av istidens avsmältning som kan fås i Vålådalsområdet är bland det mest påtagliga – och märkliga – som vårt land överhuvudtaget har att uppvisa.

Specifika kommentarer gällande föreskrifter

- A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § andra stycket miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

12. *framföra motordrivet fordon, inklusive elcykel, annat än på bilvägar markerade på kartan i bilaga 1, 1b och 1e.*

Kommentar: Det är mycket bra att inskränkningen gäller elcykel generellt och inte kopplas till motorstyrka.

Förslag av en tillkommande punkt 15. *cykla på leder väster om leden mellan Stensdalen – Vålåstugan samt leden från Grönvallen åt sydöst till anslutning mot leden Staalavielie - Lunndörrstugan, samt leden från Grönvallen mot söder till anslutning mot leden Staalavielie – Lunndörrstugan. samt i övrigt cykla fritt utanför markerade leder inom naturreservatets gränser.*

Kommentar: Vålådalen som utgångspunkt för fjällupplevelser är ett väl etablerat område med lång historik. Vandringsturismen har något av sin vaggga här. Under senare år har cykling snabbt vuxit som ett sätt att uppleva fjällen. Störning och slitage tenderar att öka i takt med ökande cykling, även konflikter mellan olika kategorier fjällbesökare i området tenderar att öka. Genom att förbjuda cykling, på led eller i terräng, väster om vandringsleden Stensdalen – Vålåstugan bryts cyklingen vidare västerut mot Gåsen och fortsatt Sylarna – Blåhammaren – Storulvån. På sätt förebygger man en utveckling som annars kan bli "utom kontroll" i sin expansion, störning och slitage.

Pyramiderna har länge varit ett besöksmål med stor attraktion och sedan cyklingen introducerades har lättillgängligheten ytterligare stärkts och slitaget har nått sådana proportioner så att avlysning av området varit tvunget. Genom att avlysa lederna från Vallbo och Vålådalen mot Gröndalen söder därom kan besökstrycket vid Pyramiderna sänkas.

Alternativt kan denna punkt formuleras som att cykling på led enbart är tillåtet inom anläggnings- och högaktiv zon undantaget området vid Pyramiderna. Under avsnittet Skötselplan, sid 20, står att Länsstyrelsen avser att planera för leder som är tillåtna för cykling på barmark i anläggningszonen vid Vålådalen och utanför, i nära anslutning till, naturreservatet. Vårt förslag är således att det som mest stannar därvid och således finner vi stöd för vårt förslag till inskränkningar.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om vad ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet förpliktas tåla

- 3. underhåll av vandringsleder, vinterleder och skoterleder markerade på karta, bilaga 1 och X, inklusive vid behov spångning, byggande av broar, utförande av markförstärkningsåtgärder, röjning av mindre träd och buskar samt borttagande av farliga träd eller träd som fallit över leden,*

Kommentar: Utförande av markförstärkningsåtgärder, röjning av mindre träd och buskar samt borttagande av farliga träd eller träd som fallit över leden bör endast tillåtas i anläggnings-, aktiv och högaktiv zon. En led i lågaktiv zon som har en "tillräckligt hög frekventeringsgrad" drabbas inte av mindre träd och buskar på ett hindrande sätt. Begreppet "farliga träd" är ett stadsträdgårdsbegrepp och bör inte vara tillämpligt i ett reservat vars syfte är att skogen får utvecklas fritt. Grövre träd som "fallit över leden" kan i vissa fall kapas i ledbredden men ej bortforslas.

- 7. anläggande och underhåll av leder tillåtna för cykling, inklusive vid behov spångning, byggande av broar och utförande av markförstärkningsåtgärder, 11 (33) röjning av mindre träd och buskar samt borttagande av farliga träd eller träd som fallit över leden, i anläggningszon, se karta i bilaga 1 och 1a*

Kommentar: Då vårt förslag är en inskränkning av cykling i reservatet kan denna punkt inkluderas i punkt 3.

- 8. naturvårdsbränning eller brandefterliknande åtgärder i talldominerade eller brandpräglade områden, samt anläggande av mineraljordssträngar för brandavgränsning och dylikt för att kunna genomföra åtgärden*

Kommentar: Då syftet med reservatet är att bibehålla en orörd skogsdynamik bör naturvårdsbränning ej tillåtas i reservatet. Särskilt viktigt är att detta ej sker i talldominerade skogar med lång skoglig kontinuitet. Den naturliga skogsdynamiken har tidigare skött detta och kan göra så framgent också. Upprättade brandplaner säkerställer att spontant uppkomna bränder vid behov kan regleras.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt i naturreservatet

2. klättra i boträd, uppehålla sig eller använda drönare nära rovfågelbo, lya eller gryt, samla in djur eller på annat sätt medvetet skada eller störa djurlivet,

5. starta och landa luftfarkost inklusive drönare,

Kommentar: Utvecklingen av drönare sker mycket snabbt. Att flyga drönare idag innebär inte att ha drönaren inom synhåll utan den kan flyga långväga. Därför bör förbudet utökas utöver starta och landa till att gälla överflyga hela reservatsområdet

10. cykla på annat än bilväg, för cykling särskilt markerade leder eller väl snötäckta skoterleder, vinterleder och ledsträckor som är kombinerad sommar- och vinterled, markerade på karta i bilaga 1, 1a, 1b, 1c och 1e,

Kommentar: Se kommentarer under avsnitt A17 och B7. Det bör inte vara tillåtet att cykla på vinterleder eller kombinerade sommar- och vinterled under period då skidsäsong råder i någon zon. Cykling och skidor kan inte kombineras, förslagsvis förbjuds cykling i reservatet under perioden 1 november – 31 maj.

18. genomföra eller bedriva organiserad verksamhet i orörda zoner på karta, bilaga 1 och 1a-e.

Kommentarer: Detta kommenteras vidare under Skötselplan nedan

Undantag från A- och C-föreskrifterna

m) att framföra snöskoter eller elcykel på väl snötäckt mark längs skoterleder markerade på karta, bilaga 1, 1a och 1c

Kommentar: Snöskoterkörning ingår inte i allemansrätten. Utvecklingen inom snöskoteråkningen har gått från först nyttotrafik i form av transporter, för att sedan bli ett sätt att "komma ut" lite längre bort med familjen för att därefter har övergått till – förutom de kvarvarande initiala områdena – till en ren nöjeskörning där själva körningen som sådan är en viktig del av färdandet. Ökade motorstyrkor, andra drivmattor och övrig utveckling har i vissa områden skapat stora konflikter mellan skidburet friluftsliv och markägare. Miljömålet Storslagna fjäll påtalar bland annat bullerproblematiken. Vi anser att föreskrifterna bör ge en möjlighet att avlysa trafik på de statliga lederna av skäl utöver bärighet. Det kan vara perioder på vårvintern då skotertätheten förväntas vara hög och bullerkonflikterna med andra fjällturister blir påtaglig. Det kan också vara fartbegränsningar som sänker motorbullret. Vid allt för stort skotertryck bör en reglermekanism finnas då störningskänslig fauna riskerar att påverkas samt då konflikterna med det icke motoriserade friluftslivet blir för stort.

Elcykel är enligt A12 förbjudet i reservatet vilket självklart även ska gälla snötäckt mark

p) underhåll av befintliga stigar markerade på karta, bilaga 1, genom att falla träd över stig eller led får flyttas eller om så krävs först kapas,

Kommentar: se kommentar vid B3

w) att som rättighetshavare utföra normalt underhåll av elledningar, dra nya ledningar på samma plats och på samma sätt som befintliga.....

Kommentar: Jämtkraft AB har initierat en utredning som "kommer att bidra till Jämtkrafts beslut om det är en markkabel eller luftledning som kommer att anläggas vid upprustningen, men efter att beslutet är taget kommer konsekvenserna av det fortsätta kartläggas i samråd enligt 12 kap. 6 § Miljöbalken, och eventuellt miljökonsekvensbeskrivning (citat från samrådsskrivelse från Jämtkraft)." Nu gäller det ärendets som här refereras Rundhögen – Blåhammaren resp Storulvån – Sylarna, dvs inte Vålådalsens NR men kanske det ska finnas en öppning för potentiellt bättre (ur naturskydds- eller landskapsbildaaspekt) dragningar av ledningar utan att belutets grundtext behöver ändras. En MKB tas ju alltid fram.

Spridda kommentarer Skötselplan

Zonering

Införandet av zoner i reservatet är bra, dock menar vi att Gröndalsdeltat / Pyramiderna bör omföras till lågaktiv zon beroende på dess slitagekänslighet.

Att i orörd zon låta "organiserad verksamhet endast förekomma som enstaka friluft- och naturturismarrangemang med små grupper som leds av kunnig guide..... utbildade enligt fjälledarnorm (Fjällsäkerhetsrådets) eller ha motsvarande kunskap. För att kunna genomföra planerade aktiviteter ska arrangören söka tillstånd för arrangemanget" kräver ordentliga förtydliganden. Vad är organiserad verksamhet, vad är större arrangemang osv?

Att bygga ett tillstånds-, anmälningssystem; 3 veckor i anläggningszon; 6 – 8 veckor i högaktiv – aktiv – lågaktiv zon; 3 – 6 månader i orörd zon tangerar den allemansrättsliga nyttjanderätten och måste klargöras samtidigt som det naturligtvis riskerar att bli en administrativ belastning för länsstyrelsen.

Skötselområde 1 Fjällområden

Vid behov åtgärder för att motverka trädgränshöjning och annan igenväxning i prioriterade delar, exempelvis intensifierat bete i avgränsade områden. Denna skrivning saknar all verklighetsanknytning och bör utgå. Trädgränshöjning är en process utdraget i tid och sker på ett diffust sätt. Det är en orimlig ambition att reservatsskötseln ska innehålla ett moment att "rycka upp trädplantor" ovan någon slags acceptabel trädgräns.

Skötselområde 5 Våtmarker

Inventering av diken och eventuella uträtade bäckar samt prioritering av hydrologisk återställning. I de våtmarker som prioriteras för åtgärder återställs hydrologi och vegetation som är påverkad av dikning eller bäckuträtning. Igenväxningsvegetation på de hydrologiskt påverkade kärren röjs/avverkas. Förekommande diken läggs igen med massor från dikeskanterna och med röjningsrester. Uträtade bäckar ges ett mer meandrande lopp genom att nya bäckfårar grävs upp och

Svenska Fjällklubben

gamla uträtade partier fylls igen. Avverkade träd och röjningsrester används även för att lägga igen uträtad bäck. Vid behov säkras igenläggningen med björkslanor.

Denna typ av ingrepp, gräva meandrande bäckfåror, är en typ av ingenjörsmånipulation som inte hör hemma i ett naturreservat. Gamla diken har etablerat vegetativt stabila kanter vilket innebär att slamning inte sker vilket skulle bli fallet om grävning och igenfyllning skulle initieras.

Östersund den 22 december 2022

Svenska Fjällklubben

Jämtlandssektionen av Svenska Fjällklubben

Stig Persson
Ordförande

Ulf von Sydow
fjällmiljöansvarig

Mats-Håkan Lundhag
ordförande